

تحلیل و تبیین مؤلفه‌های آرمان‌شهر مهدوی با تأکید بر دعای افتتاح

حجت‌الاسلام والمسلمین محمود ملکی‌راد*

اشاره

امروزه که بشر با چالش‌های متعدد و پیچیده‌ای روبروست، به اندیشه آرمان‌شهر و جامعه مطلوب بیش از هر زمان دیگری توجه متفکران و پژوهشگران جلب شده است. در چنین شرایطی، بازگشت به اندیشه آرمان‌شهر و تلاش برای ترسیم جامعه مطلوب، نه تنها آرزویی دست‌نیافتنی، بلکه ضرورتی انکارناپذیر برای بقای بشر است. متفکران معاصر از حوزه‌های مختلف علمی، از جامعه‌شناسی و علوم سیاسی گرفته تا فلسفه و الهیات، هر کدام از دیدگاه تخصصی خود به دنبال ارائه راهکارهایی برای برون‌رفت از وضعیت موجود و حرکت به سمت جامعه‌ای مطلوب و آرمانی هستند.

در این میان، آموزه‌های مهدویت در جایگاه گنجینه‌ای غنی و الهام‌بخش در ترسیم جامعه آرمانی، جایگاهی بی‌بدیل دارد. این آموزه‌ها که برخاسته از تعالیم و حیانی و سیره اهل بیت علیهم‌السلام است، نقشه‌ای جامع و همه‌جانبه از جامعه مطلوب ارائه می‌دهد که در آن به تمامی ابعاد حیات فردی و اجتماعی انسان به شکلی متوازن و هماهنگ توجه شده است.

«دعای افتتاح»^۱ یکی از معتبرترین و عمیق‌ترین متون دعایی شیعه و گنجینه‌ای ارزشمند از معارف مهدوی است. این دعای شریف، افزون بر جنبه‌های عبادی و معنوی، دربردارنده مضامین عمیق اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است که می‌تواند چراغ راه جوامع امروزی در مسیر حرکت به سوی جامعه مطلوب باشد. در این دعا، ویژگی‌های حکومت جهانی امام زمان علیه‌السلام و شاخص‌های جامعه موعود به شکلی دقیق و جامع ترسیم شده است.

* عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

۱. علی بن موسی ابن طاووس، اقبال الاعمال، ج ۱، ص ۵۸.

۱. مفهوم‌شناسی

۱-۱. آرمان‌شهر

آرمان‌شهر از دو واژه ترکیب شده است: آرمان به معنای هدف، آرزو، مقصود و ایده‌آل؛ شهر به معنای مدینه، بلد و محل سکونت مردم. آرمان‌شهر یعنی شهر ایده‌آل و مطلوب، شهر آرمانی، مدینه فاضله (معین)، شهر خیالی که همه چیز در آن کامل و ایده‌آل است. آرمان‌شهر در معنای اصطلاحی یعنی جامعه‌ای خیالی که در آن همه چیز به طور کامل سازمان یافته است.^۱ فرایبی در متون خود از آن به «مدینه فاضله» و افلاطون به «جمهوری» تعبیر می‌کند. این مفهوم در تاریخ اندیشه بشری، همواره از سوی فیلسوفان، متفکران و مصلحان اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است.

۱-۲. مهدویت

مهدویت در اصطلاح به معنای اعتقاد به وجود و ظهور حضرت مهدی علیه السلام است که از اصول اعتقادی مذهب شیعه اثنی‌عشری به شمار می‌رود. لقب «مهدی» که به معنای هدایت‌شده از جانب خداست، نخستین بار از سوی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله برای امام مهدی علیه السلام به کار رفت؛ ایشان فرمودند: «المهدی من ولدی، اسمهُ اسمی و کنیتُهُ کنیتی...»^۲.

امام مهدی علیه السلام از دیدگاه امامیه، دوازدهمین امام است که در آخرالزمان ظهور می‌کند و با رهبری ایشان، مؤمنان و شایستگان در زمین به خلافت می‌رسند و زمین از عدل و داد پر می‌شود و سعادت و رفاه همگانی محقق خواهد شد.

مهدویت به لحاظ اعتقادی، از اصول مذهب تشیع و مرتبط با امامت و ولایت است. در بعد اجتماعی، آرمان عدالت جهانی و اصلاح جامعه بشری را مطرح می‌کند. از نظر تاریخی، تداوم نبوت و امامت و حلقه نهایی هدایت الهی را نشان می‌دهد. در بعد فرهنگی نیز تأثیر عمیقی بر فرهنگ و ادبیات شیعی دارد و نقش مهمی در شکل‌گیری هویت شیعی ایفا می‌کند. این مفهوم در منابع دینی مختلف از جمله قرآن کریم با اشاراتی به حکومت صالحان، روایات متعدد درباره ظهور و دعاهای مخصوص فرج مورد توجه قرار گرفته است.

۱. لالاند آندره، فرهنگ علمی و انتقادی فلسفه، ص ۳۳۵.

۲. شیخ صدوق، کمال الدین و تمام النعمه، ج ۲، ص ۲۸۶.

۳-۱. دعای افتتاح

«دعای افتتاح» یکی از ارزشمندترین میراث‌های معنوی شیعیان است که از سوی امام زمان علیه السلام به محمد بن عثمان عمری - نایب دوم ایشان - روایت شده است. این دعا در منابع معتبری چون مصباح‌المتهدجد شیخ طوسی و اقبال‌الاعمال سید بن طاووس ذکر شده است. این دعای شریف که مخصوص شب‌های ماه مبارک رمضان است، گنجینه‌ای از معارف توحیدی و مضامین عرفانی را در خود جای داده است.

۲. مؤلفه‌های آرمان‌شهر مهدوی در دعای افتتاح

با توجه به مضامین دعای افتتاح، می‌توان مؤلفه‌های آرمان‌شهر مهدوی را در دسته‌بندی زیر خلاصه کرد:

۱-۲. مؤلفه‌های معنوی و اعتقادی

الف) دعوت به کتاب خدا و اقامه دین الهی: «اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ الدَّاعِيَ إِلَىٰ كِتَابِكَ وَالْقَائِمَ بِدِينِكَ؛ خداوندا، او را دعوت‌کننده به کتابت و برپادارنده دینت قرار ده». این عبارت یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های معنوی و اعتقادی آرمان‌شهر مهدوی را تبیین می‌کند و به دورکن اساسی رسالت امام زمان علیه السلام اشاره دارد: دعوت‌کننده به کتاب و دیگری برپادارنده دین. این عبارت، ابعاد گسترده‌ای از رسالت آن حضرت را آشکار می‌کند. دعوت به کتاب خدا در برگیرنده دو بعد اساسی معرفتی و عملی است؛ در بعد معرفتی، تبیین حقایق و معارف قرآنی، کشف لایه‌های معنایی آیات، ارائه تفسیر صحیح و پاسخگویی به شبهات مدنظر است؛ همچنین در بعد عملی به پیاده‌کردن دستورهای الهی، اجرای عدالت و نهادینه‌سازی فرهنگ قرآنی در جامعه می‌پردازد. ای که قرآن را به تفسیری دگر معنا کنی دین حق را در جهان با عدل خود برپا کنی منتظر بودیم تا روزی که با تأویل خویش راز هر آیه ز قرآن مجید افشا کنی

به اقامه دین در جایگاه رکن دوم اشاره شده است. واژه «القائم» از ریشه «قوم» به معنای برپاداشتن و استوارکردن، اشاره به نقش محوری حضرت در احیا و استقرار دین دارد. اقامه دین در دو حوزه فردی و اجتماعی تجلی می‌یابد؛ در حوزه فردی، به احیای عبادات، تقویت معنویت، پرورش اخلاق و تعمیق باورهای دینی می‌پردازد. در حوزه اجتماعی نیز اجرای احکام اسلامی، برقراری عدالت، تحکیم روابط انسانی و اصلاح ساختارهای اجتماعی را دربر می‌گیرد.

ب) توحید خالص و عبادت بی‌شائبه خداوند: «يَعْبُدُكَ لَا يُشْرِكُ بِكَ شَيْئًا؛ تو را عبادت می‌کند و هیچ چیز را شریک تو قرار نمی‌دهد». این عبارت نورانی یکی از بنیادی‌ترین مؤلفه‌های

معنوی و اعتقادی جامعه مهدوی را به تصویر می‌کشد و به خلوص کامل در بندگی و نفی هرگونه شرک در پرستش خداوند اشاره دارد.

امیرالمؤمنین علی علیه السلام در نهج البلاغه درباره شناخت خداوند می‌فرماید: «أَوَّلُ الدِّينِ مَعْرِفَتُهُ، وَ كَمَالُ مَعْرِفَتِهِ التَّصَدِيقُ بِهِ، وَ كَمَالُ التَّصَدِيقِ بِهِ تَوْحِيدُهُ؛^۱ سرآغاز دین، شناخت خداست و کمال شناخت او تصدیق اوست و کمال تصدیق او یکتادانستن اوست».

در جامعه موعود مهدوی، توحید در تمام مراتب آن تجلی می‌یابد. از توحید در عقیده که شامل باور قلبی به یگانگی ذات الهی، اعتقاد به وحدانیت در صفات و افعال، و ایمان به یکتایی خداوند در خالقیت و ربوبیت است، تا توحید در عبادت که نمود آن در پرستش خالصانه، نفی هرگونه بت و معبود غیر الهی و عبادت آگاهانه و عاشقانه متجلی می‌شود.

آثار و برکات این توحید خالص، هم در بُعد فردی و هم در بُعد اجتماعی چشمگیر است. آرامش و سکینه قلبی، رهایی از اسارت نفس، کرامت و عزت نفس و رشد معنوی و اخلاقی از آثار فردی آن است. در سطح اجتماعی نیز استقرار عدالت، رفع تبعیض، وحدت امت و پیشرفت همه‌جانبه جامعه را به ارمغان می‌آورد.

چون به توحید حقیقی ره بری از همه اغیار یک‌باره ببری هرچه غیر دوست باشد، دشمن است گرچه شیرین همچو جان در تن است

ج) آشکارشدن حق و زدوده‌شدن باطل: «اللَّهُمَّ أَظْهِرْ بِهِ دِينَكَ وَ مِلَّةَ نَبِيِّكَ حَتَّى لَا يَسْتَخْفِيَ بِشَيْءٍ مِنَ الْحَقِّ مَخَافَةً أَحَدٍ مِنَ الْخَلْقِ؛ خدایا، به وسیله او دین و آیین پیامبرت را آشکار ساز، تا آنجاکه هیچ بخشی از حق از ترس هیچ‌یک از مخلوقات پنهان نماند». این فراز به حاکمیت مطلق حق و زوال کامل باطل در عصر ظهور اشاره دارد.

در جامعه موعود مهدوی، حق در تمام ابعاد آن تجلی می‌یابد. این تجلی شامل آشکارشدن حقایق دین، تبیین معارف ناب اسلامی، رفع تحریف‌ها و انحراف‌ها و احیای سنت‌های فراموش شده است. در این دوران، دین الهی بدون هیچ پیرایه و کاستی عرضه می‌شود و هیچ مانعی برای بیان و عمل به حق وجود نخواهد داشت.

این آشکارسازی حق در دو حوزه فردی و اجتماعی نمود می‌یابد. در حوزه فردی، انسان‌ها با شجاعت کامل به بیان حق می‌پردازند، معرفت دینی‌شان تقویت می‌شود و بدون ترس از هیچ

۱. شریف الرضی، نهج البلاغة (صبحی صالح)، خطبه اول، ص ۳۹.

قدرتی به وظایف دینی خود عمل می‌کنند. در عرصه اجتماعی نیز عدالت گسترش می‌یابد، آزادی بیان حقایق تضمین می‌شود و موانع هدایت از میان برداشته می‌شود.

نقش امام زمان علیه السلام در تحقق این مؤلفه بی‌بدیل است. ایشان با تبیین حقایق دین، اصلاح انحراف‌ها، احیای سنت نبوی و اقامه عدل الهی، زمینه‌ساز جامعه‌ای خواهند بود که در آن حق به طور کامل آشکار و باطل به کلی محو می‌شود.

آن زمان که مهر مهدی جلوه‌گر گردد عیان پرده‌های ظلم و باطل می‌درد از آسمان

(د) هدایت به صراط مستقیم: «اهْدِنَا بِهٖ لِمَا اخْتُلِفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِاِذْنِكَ اِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ اِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ». این فراز نورانی به یکی از محوری‌ترین کارکردهای حکومت جهانی امام زمان علیه السلام اشاره می‌کند که همانا هدایت بشر به سوی صراط مستقیم و رفع اختلافات در مسیر حق است. این مؤلفه اساسی نقشی بی‌بدیل در شکل‌گیری جامعه آرمانی مهدوی دارد.

صراط مستقیم در جایگاه راه روشن الهی، مسیری است که هیچ انحراف و کجی در آن راه ندارد. هدایت به این مسیر، به معنای راهنمایی و رساندن به مقصد نهایی است که به اذن الهی و توسط حجت خدا صورت می‌گیرد. در عصر ظهور، امام زمان علیه السلام اختلاف‌هایی را که در فهم و تفسیر حقایق دینی پدید آمده است، برطرف و راه مستقیم الهی را برای همگان روشن می‌کند.

این هدایت در ابعاد مختلف معرفتی، عملی و اجتماعی تجلی می‌یابد. در بُعد معرفتی، حقایق دینی بدون پیرایه تبیین می‌شود، شبهات و ابهام‌های اعتقادی برطرف می‌گردد و تفسیر صحیح از معارف الهی ارائه می‌شود. سنت‌های فراموش شده احیا می‌شوند و معارف ناب اسلامی در دسترس همگان قرار می‌گیرد.

در بُعد عملی، سبک زندگی اسلامی آموزش داده می‌شود، رفتارهای فردی و اجتماعی اصلاح می‌گردد و نفوس انسانی بر اساس تعالیم الهی تربیت می‌شوند. الگوهای عملی برای هدایت ارائه می‌شود و مسیر سعادت برای همگان روشن می‌گردد.

در بُعد اجتماعی، وحدت در جامعه بشری شکل می‌گیرد، اختلاف‌های مذهبی و فرقه‌ای از میان می‌رود و عدالت اجتماعی برقرار می‌شود. امت واحده جهانی تشکیل می‌شود و همه انسان‌ها تحت پرچم توحید گرد هم می‌آیند.

البته امروزه موانعی بر سر راه این هدایت وجود دارد. جهل و ناآگاهی، تعصبات کورکورانه، هواهای نفسانی، تحریف‌ها و بدعت‌ها، نظام‌های فکری انحرافی و تبلیغات مسموم دشمنان از جمله این موانع هستند. امام زمان علیه السلام با تبیین معارف ناب اسلامی، پاسخگویی به شبهات،

اصلاح انحراف‌های فکری و عملی و ارائه الگوی کامل انسان متعالی، این موانع را برطرف می‌کند.

گر طالب راه حق شوی ره پیدا است او راست بود با تو، تو گر باشی راست^۱

۳. مؤلفه‌های سیاسی و حکومتی

الف) تشکیل دولت کریمه جهانی اسلام: «اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغِبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةٍ كَرِيمَةٍ تُعِزُّ بِهَا الْإِسْلَامَ وَ أَهْلَهُ». این فراز نورانی به یکی از محوری‌ترین آرمان‌های مسلمانان اشاره دارد که همانا تشکیل دولت کریمه جهانی اسلام است. این دولت که به دست باکفایت امام زمان علیه السلام تأسیس خواهد شد، عزت اسلام و مسلمانان را به ارمغان می‌آورد و عدالت را در سراسر گیتی گسترش خواهد داد.

«دولت» در این عبارت به معنای حاکمیت و قدرت سیاسی است و صفت «کریمه» اشاره به بزرگواری، شرافت و ارزشمندی دارد. این ترکیب به حکومتی اشاره می‌کند که بر اساس کرامت انسانی و ارزش‌های والای الهی بنا شده است. چنین دولتی با ویژگی‌های منحصر به فردی شکل می‌گیرد که آن را از دیگر حکومت‌های تاریخ بشری متمایز می‌کند.

در ساختار این دولت، حاکمیت مطلق از آن خداوند است و امام معصوم علیه السلام در جایگاه نماینده الهی، رهبری جامعه را بر عهده دارد. نظام حکومتی آن منسجم و کارآمد است و عدالت در تمام سطوح آن جریان دارد. این دولت، جهان‌شمول و فراگیر است و مرزهای جغرافیایی و نژادی را درمی‌نوردد.

کارکردهای دولت کریمه در ابعاد مختلف تجلی می‌یابد؛ در بعد سیاسی به وحدت امت اسلامی، استقرار امنیت جهانی و رفع استکبار می‌پردازد؛ در حوزه فرهنگی، موجب احیای فرهنگ اسلامی، گسترش علم و معرفت و تعالی اخلاقی جامعه می‌شود؛ در بعد اقتصادی نیز عدالت در توزیع ثروت، رفع فقر و تبعیض و شکوفایی اقتصادی را به ارمغان می‌آورد.

ارکان این دولت شامل رهبری معصوم، قانون‌گذاری الهی و نظام اجرایی کارآمد است. در رأس حکومت، امام معصوم علیه السلام قرار دارد و کارگزاران شایسته و متقی او را در اداره امور یاری می‌کنند. قوانین بر اساس شریعت اسلامی وضع و اجرا می‌شود و نظام اداری سالم و کارآمد، خدمت‌رسانی به مردم را بر عهده دارد.

۱. ابوسعید ابوالخیر، رباعی شماره ۶۰.

زمان علیه السلام اشاره دارد. «سلطان» در این عبارت به معنای حاکمیت و قدرت مشروع، «حق» به معنای مطابقت با واقع و عدالت و «ظهور» به معنای آشکار شدن و غلبه یافتن است که در مجموع تصویری از حکومتی الهی را ترسیم می‌کند که با رهبری معصوم علیه السلام به تحقق کامل عدالت و حقیقت خواهد پرداخت.

د) پیروزی بر دشمنان دین و مؤمنان: «وَ اَنْصُرْنَا بِهٖ عَلٰی عَدُوِّكَ وَ عَدُوِّنَا اِلٰهَ الْحَقِّ اٰمِیْن». این مؤلفه بیان می‌کند که در عصر ظهور، حضرت مهدی علیه السلام با یاری خداوند متعال، بر دشمنان دین و مؤمنان پیروز خواهد شد و حکومت جهانی اسلام را برپا خواهد کرد.

در آرمان‌شهر مهدوی، دشمنان دین و مؤمنان کسانی هستند که با حق و حقیقت دشمنی می‌ورزند و در برابر گسترش عدالت و معنویت مقاومت می‌کنند. اما با ظهور امام عصر علیه السلام، این دشمنان طاغوتی یکی پس از دیگری شکست می‌خورند و حکومت حق و عدالت در سراسر جهان گسترش خواهد یافت.

بنابراین دعا برای پیروزی بر دشمنان دین و مؤمنان در عصر ظهور، بیان‌کننده اشتیاق مؤمنان برای تحقق حکومت جهانی عدل و معنویت و ریشه‌کن شدن ظلم و فساد است. این دعا نشان از ایمان عمیق به وعده‌های الهی و اعتقاد راسخ به نصرت حضرت حق در نبرد نهایی حق و باطل دارد.

۴. مؤلفه‌های اجتماعی و فرهنگی

الف) رفع نابسامانی‌ها و آسیب‌های اجتماعی: «اللّٰهُمَّ اَلْمُمْ بِهٖ شَعَتْنَا وَ اَشْعَبَ بِهٖ صَدَعْنَا وَ اِزْتَقُّ بِهٖ فَتَقْنَا؛ خدایا، به وسیله او (امام عصر علیه السلام) پراکندگی ما را به هم پیوند بده، شکاف و تفرقه ما را جبران کن و پارگی‌های ما را ترمیم نما».

در جامعه کنونی، شاهد انواع نابسامانی‌ها و آسیب‌های اجتماعی هستیم که ریشه در عوامل مختلفی مانند فقر، نابرابری، بی‌عدالتی، فساد، بی‌اخلاقی و دوری از معنویت دارد. این مشکلات سبب ایجاد شکاف‌ها و پارگی‌هایی در بنیان جامعه می‌شود و انسجام و یکپارچگی آن را از بین می‌برد.

اما در آرمان‌شهر مهدوی، با ظهور امام عصر علیه السلام، این نابسامانی‌ها و آسیب‌های اجتماعی ریشه‌کن خواهد شد. حضرت مهدی علیه السلام با اجرای عدالت کامل، توزیع عادلانه ثروت و امکانات، ترویج معنویت و اخلاق و مبارزه با فساد و تبعیض، زمینه را برای ایجاد

جامعه‌ای سالم، منسجم و به‌هم‌پیوسته فراهم خواهد کرد. در چنین جامعه‌ای، شکاف‌های طبقاتی و قومی از بین خواهد رفت، تبعیض و نابرابری جای خود را به عدالت و برابری خواهد داد و مردم در کنار هم با صلح، صفا و همدلی زندگی خواهند کرد و جامعه به سوی رشد، تعالی و کمال حرکت خواهد کرد.

ب) عزت و کرامت مؤمنان در دنیا و آخرت: «وَتَرْزُقْنَا بِهَا كَرَامَةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؛ و به وسیله او (امام عصر علیه السلام) به ما کرامت دنیا و آخرت را روزی فرما». در نگاه اسلامی، عزت و کرامت انسان ارزشی والا و خدادادی است که در پرتو ایمان، تقوا و عمل صالح محقق می‌شود. اما در جوامع کنونی، عزت و کرامت انسانی پایمال می‌شود و مؤمنان و صالحان مورد ظلم، تحقیر و بی‌مهری قرار می‌گیرند. نظام‌های سلطه و استکباری با ترویج فرهنگ مادی‌گرایی، نژادپرستی و سکولاریسم، کرامت ذاتی انسان را نادیده می‌گیرند.

اما در آرمان‌شهر مهدوی، با ظهور حضرت مهدی علیه السلام، عزت و کرامت مؤمنان در دنیا و آخرت تأمین خواهد شد. در بُعد دنیوی، جامعه مهدوی جامعه‌ای است که در آن ارزش‌های والای انسانی مانند ایمان، تقوا، علم، اخلاق و عمل صالح مورد تکریم قرار می‌گیرد و مؤمنان به دلیل پایبندی به این ارزش‌ها، از جایگاه و منزلت والایی برخوردار می‌شوند. در بُعد اخروی نیز مؤمنان و پیروان راستین امام عصر علیه السلام به مقام قرب الهی نایل می‌شوند و در بهشت برین از نعمت‌های جاودانه و رضوان الهی بهره‌مند خواهند شد. آنان به پاس ایمان، استقامت و مجاهدت در راه حق، به عزت و کرامت ابدی دست خواهند یافت.

ج) شفای دل‌ها و زدودن کینه‌ها: «أَشْفِ بِهِ صُدُورَنَا وَ أَذْهَبِ بِهِ غَيْظَ قُلُوبِنَا؛ به وسیله او (امام عصر علیه السلام) سینه‌هایمان را شفا بده و به وسیله او خشم دل‌هایمان را از بین ببر».

در جوامع کنونی به دلیل دوری از معنویت، ظلم و بی‌عدالتی، دل‌های مردم دچار کینه، حسد، بغض و انواع بیماری‌های روحی و معنوی شده است. این آسیب‌ها سبب تیرگی روابط اجتماعی، خصومت، نزاع و درگیری میان افراد و گروه‌ها می‌شود. اما در آرمان‌شهر مهدوی، با ظهور حضرت مهدی علیه السلام و اقامه قسط و عدل، زمینه برای شفای دل‌ها و زدودن کینه‌ها فراهم می‌شود. در چنین جامعه‌ای، عدالت اجتماعی و اقتصادی برقرار است، فقر و محرومیت ریشه‌کن می‌شود و همه مردم به حقوق خود می‌رسند. این شرایط سبب می‌شود حسادت‌ها، نابرابری‌ها و تبعیض‌ها که منشأ کینه‌ها هستند، از بین بروند.

همچنین در پرتو هدایت و رهبری امام عصر علیه السلام، معنویت و اخلاق در جامعه گسترش

می‌یابد. مردم به سوی ایمان، تقوا و انسانیت سوق پیدا می‌کنند. آموزه‌های اخلاقی مانند گذشت، ایثار، نوع‌دوستی و مهرورزی در میان مردم نهادینه می‌شود. قلب‌ها از آلودگی‌ها و زنگارها پاک می‌شود و محبت جایگزین کینه‌ها می‌گردد. در حدیثی به این نکته اشاره شده است: «... لَوْ قَدْ قَامَ قَائِمُنَا ... ذَهَبَتِ الشَّحَنَاءُ مِنْ قُلُوبِ الْعِبَادِ...»^۱ اگر قائم ما (امام مهدی علیه السلام) قیام کند، ... کینه و دشمنی از دل‌های بندگان می‌رود».

بر اساس این حدیث، با ظهور امام عصر و تحقق حکومت جهانی او، کدورت‌ها، بغض‌ها و کینه‌های میان مردم از بین می‌رود و دل‌ها به هم نزدیک و متحد می‌شود و محبت و دوستی جای خصومت و عداوت را می‌گیرد.

۵. مؤلفه‌های اقتصادی

رفع فقر و نیازمندی و گشایش در امور: «أَغْنِي بِهِ عَائِلَتَنَا وَ أَقْضِي بِهِ عَنْ مَعْرَمِنَا وَ اجْبُرُ بِهِ فُقْرَتَنَا وَ سُدِّ بِهِ خَلَّتَنَا وَ يَسِّرُ بِهِ عُسْرَتَنَا؛ به وسیله او (امام عصر علیه السلام) نیازمندان ما را بی‌نیاز کن، به وسیله او قرض‌های ما را ادا کن، به وسیله او فقر ما را جبران کن، به وسیله او کمبودهایمان را برطرف ساز و به وسیله او سختی‌های ما را آسان گردان».

در دوران غیبت و در جوامع کنونی، فقر و نابرابری اقتصادی یکی از معضلات اساسی است. شکاف طبقاتی، بیکاری، تورم، بدهی و مشکلات معیشتی گریبانگیر بخش زیادی از مردم است و سختی‌های فراوانی را به آنها تحمیل می‌کند. اما در آرمان‌شهر مهدوی، با ظهور امام عصر علیه السلام و تحقق وعده‌های الهی، وضعیت اقتصادی جامعه متحول می‌شود و فقر و نیازمندی ریشه‌کن می‌گردد.

در روایات آمده است که در زمان ظهور حضرت مهدی علیه السلام، زمین برکات خود را آشکار می‌کند، نعمت‌های فراوانی نصیب مردم می‌شود و هیچ نیازمندی باقی نمی‌ماند. با تأکید برای مطلب در روایتی آمده است: «إِذَا قَامَ قَائِمُنَا ... أَخْرَجَتِ الْأَرْضُ بَرَكَاتِهَا وَ رَدَّتْ كُلُّ حَقٍّ إِلَى أَهْلِهِ وَ ...؛^۲ هنگامی که قائم ما قیام کند ... زمین برکاتش را آشکار می‌کند و هر حقی به صاحبش بازگردانده می‌شود».

۱. حسن بن علی ابن‌شعبه حرانی، تحف العقول، ص ۱۱۵.

۲. شیخ مفید، الإرشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، ج ۲، ص ۳۸۴.

در این دوران با عدالت اقتصادی امام عصر علیه السلام، ثروت‌های انباشته‌شده توزیع می‌شود، تمرکز ثروت از بین می‌رود و همه مردم از رفاه و آسایش برخوردار می‌شوند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مِلْتَّ ظُلْمًا وَجَوْرًا»^۱ زمین را پر از قسط و عدل می‌کند، همان‌گونه که از ظلم و جور پر شده است».

همچنین می‌توان دربارهٔ دیگر مؤلفه‌ها بحث کرد؛ مانند مؤلفه امنیتی به معنای حصول امنیت و آرامش در زمان حضرت: «أَبْدَلُهُ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِ أَمْنًا» ترس او را پس از [هر] بیمی به ایمنی و امنیت تبدیل کن».

کتاب‌نامه

قرآن کریم

۱. ابن‌شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، ج ۲، قم: [بی‌نا]، ۱۴۰۴ ق.
۲. ابن‌طاووس، علی بن موسی، اقبال الاعمال، ج ۲، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۰۹ ق.
۳. دهخدا، علی‌اکبر، لغت‌نامه، ج ۲، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ ش.
۴. شیخ صدوق، محمد بن علی، کمال‌الدین و تمام‌النعمة، ج ۲، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۵۹ ق.
۵. شیخ مفید، محمد بن محمد، الإرشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، ج ۱، قم: [بی‌نا]، ۱۴۱۳ ق.
۶. صافی گلپایگانی، لطف‌الله، اصالت مهدویت، قم: دفتر نشر آثار حضرت‌الله‌العظمی صافی گلپایگانی، ۱۳۹۳ ش.
۷. طوسی، محمد بن حسن، الغیبة، ج ۱، قم: [بی‌نا]، ۱۴۱۱ ق.
۸. لالاند، آندره، فرهنگ علمی و انتقادی فلسفه، مترجم: غلامرضا وثیق، ج ۱، تهران: فردوسی، ۱۳۷۷ ش.

---

۱. محمد بن الحسن طوسی، الغیبة، ص ۱۷۹.